

Be real

trends in een tijd vol contradicties

Missionaire trendrede 2024

Kees van Ekris

Inhoud

Inhoud	2
Woord vooraf	3
Introductie	4
Trend 1 Lichaam	8
Trend 2 Onderdak	12
Trend 3 Manifeste geestkracht	16
Trend 4 Radicaliteit	22
Trend 5 Ideegeneratief	26

Colofon

Auteur: Kees van Ekris

Redactie en vormgeving: afdeling communicatie IZB

De missionaire trendrede 2024 is tot stand gekomen in een samenwerking van de IZB, Missiefonds, Kerkpunt en Verre Naasten. Deze missionaire organisaties zijn actief in de Protestantse Kerken in Nederland en de Nederlandse Gereformeerde Kerken.

Deze uitgave mag vrij gebruikt worden en gedeeld met anderen, mits voorzien van bronvermelding.

Woord vooraf

Martin Luther King Jr. zei dat hij in geen andere tijd had willen leven dan in zijn eigen tijd. Niet omdat die tijd makkelijk was. Er was de Vietnamoorlog, een samenleving in heftige conflicten, racisme als een macht, en toch: in deze tijd wil ik leven. Waarom? Omdat God me erin geplaatst heeft om getuige van Jezus te zijn, zei hij. En zo leefde, preekte en handelde hij.

Wij leven ook in een onstuimige en explosieve tijd. Maar dit is juist de tijd waarin mensen geroepen worden om op te staan als getuige van Christus, als vrede stichter, als trooster, als activist.

In deze missionaire trendrede beschrijf ik vijf trends. Het zijn thema's waar we vatbaar voor zijn. Het gaat over ons lichaam en ons zintuiglijke denken (1).

Het gaat over onderdak vinden, over plekken waar echtheid is en verbondenheid (2). In de veelheid van overtuigingen zijn wij alert op 'wat werkt', op geloofswaarden die ook iets uitwerken in het echte leven (3). Het klopt volgens deze trends dat 'actie' een woord is dat rondzoemt, radicaliteit, roeping. De ernst van wat je gelooft komt tot uiting in je bereidheid te handelen (4). En wij snakken naar mensen die niet bang zijn voor complexiteit. Mensen die het ingewikkelde van onze tijd kunnen vertalen in krachtige ideeën die je voor je ziet (5).

Het is een voorrecht dat God ons geeft om in deze ontwrichtende tijd lichaam van Christus te zijn, waar je thuis kunt komen, goede woorden hoort en een sterke Geestkracht waarneemt die je troost, die je in beweging zet, en die je aan het denken zet.

Trend 1 Lichaam

Trend 2 Onderdak

Trend 3 Manifeste geestkracht

Trend 4 Radicaliteit

Trend 5 Ideegeneratief

Introductie

Een trend is een tendens. Het is een richting waarin iets zich beweegt. Het is dus een beweging. Een trend is ook een soort vatbaarheid, het is iets dat ons snel raakt. Een trendrapport is een poging om een paar tendensen in een cultuur te beschrijven, in kaart te brengen. Je probeert onze raakbaarheid te traceren, te peilen en te voorspellen. Een cultureel trendrapport is een pentekening, een schets van het geestesleven in een cultuur. Als het goed is herken je de trekken van de tijd erin.

Een missionair trendrapport is een impressie van wat trending is in het geestelijk-culturele leven, maar ook een soort duiding en weging daarvan. Hoe resoneren deze trends als je ze beluistert vanuit het christelijk geloof? Wat valt er te leren? Op welke manier kun je vanuit het geloof ook iets inbrengen? Welke actie of alertheid vraagt het? Gerrit de Kruijf introduceerde ooit de term 'dubbel denken'. Je doet als christen mee aan het gesprek en het debat in een cultuur over wat gaande is, je bent daar onderdeel van, en tegelijkertijd doordenk je diezelfde trends en fenomenen vanuit het christelijk geloof. Je denkt twee keer en vanuit verschillende invalshoeken en loyaliteiten.

In dit missionaire trendrapport worden vijf trends genoemd. Je zult ze hopelijk herkennen. Ik ben de trends op het spoor gekomen door te luisteren naar stemmen op social media, documentaires, belangrijke publicaties, romans en populaire literatuur en ook de actuele onderzoeksthema's op hogescholen en universiteiten. Ik luister ook graag naar mijn 100 veelal jonge huisgenoten op de Wittenberg, in wie ik veel trends van de tijd terugzie. Ik heb ook geluisterd naar empirische observaties vanuit de organisatie waarbij ik werk, de IZB, die werkt op pioniersplekken, met jongeren, predikanten en kerkenraden. De beschrijvingen zijn bedoeld als aanzetten voor de lezer om zich verder te verdiepen. Hier en daar noem ik ook relevante en recente literatuur om je verder in te verdiepen.

De hoop is dus dat dit trendrapport gemeenteleden, jeugdwerkers, kerkenraden, kerkelijk werkers, pioniers, predikanten en evangelisatiecommissies aan het werk zet. Lees er eens over door, overdenk eens hoe je dit fenomeen tegenkomt in jouw eigen omgeving. Als het goed is zou je over elke trend een catechisatieles kunnen maken, een avond voor een alphacursus, een onderwerp om tijdens een

vriendenweekend te bespreken of een preek. Hoe gaaf zou het zijn als je elke trend ook zou kunnen illustreren aan een lokaal verhaal, aan een lokale versie van de trend, of aan een dynamiek in je eigen kerk. Tijdens de conferentie in januari kunnen we een begin maken met deze oefening, in groepen of in workshops: wat is de specifieke trend, herken je die, hoe duid jij wat je ziet, welke inspirerende bronnen heb jij hiervoor? Vertaal dit eens naar je lokale situatie, met name gericht op het missionaire contact. Aan wie moet je denken, als je dit leest, welke gezichten zie jij voor je?

Zo maken we een beweging van het benoemen van trends naar contact met lokale, levende mensen.

Zodra je één fenomeen of trend benoemt, popt een tegengestelde trend op

in ons geestesleven, zowel in ons gezamenlijk geestesleven als individueel. Dat maakt de tijd onvoorspelbaar en moeilijk te pakken. Zodra je één fenomeen of trend benoemt, popt een tegengestelde trend op.

Bijvoorbeeld: tijdens de coronaperiode werd er geapplaudiseerd voor ic-personeel, maar inmiddels is er weer de trend van het geweld ten opzichte van zorgpersoneel. 92 procent van verpleegkundigen en

verzorgenden kreeg afgelopen jaar met verbale of fysieke agressie te maken. Als het gaat over trends van deze tijd zou je het boek Het agressieparadijs van Caroline Koetsenruijter eens moeten lezen. Zij spreekt over de trend van de verhuftering. Het ene, het applaus, kan zomaar omslaan in het andere, in agressie. De tijd is dus moeilijk te lezen en te typeren. Je kunt zowel het één beweren als het andere. Het is trouwens al een prachtig voorbeeld om samen over door te denken: waar zie je in jullie directe omgeving waardering en respect, (voor zorgpersoneel, de overheid en mensen in het onderwijs) en waar zie je de verhuftering? En wat doet dat aan mensen om je heen? Heeft dat ook een missionair appel in zich?

Of neem de spanning tussen het sociale en het zelfgerichte. In diezelfde coronaperiode zagen we aan de ene kant oprechte zorg voor burens en voor allerlei onbekenden die ons nodig hadden. Maar er werd in diezelfde tijd ook veel gehamsterd, het toiletpapier was al snel op en de intolerantie werd harder. Onze tijd zit dus vol contradicties en die zitten in ons. Tijdgenoten zijn verbijsterd door seksueel grensoverschrijdend gedrag van celebrities, maar op de televisie kun je Temptation Island gewoon blijven bekijken. Porno is voor velen als popcorn.

In de Big Tech-technologie zit heel veel theologie, en het besef van maakbaarheid is sterk aanwezig in ons geestesleven

Een extreem voorbeeld van spanning en contradictie in onze cultuur is de spanning tussen maakbaarheid en chaos. Wij leven in een cultuur van vanzelfsprekende maakbaarheid. We willen en wij kunnen dingen fixen, zo geloven we. Als er een vaccin nodig is voor onze pandemie, dan is dat vaccin binnen no time beschikbaar. Die ontwikkeling en perfectionering van technologie zal doorgaan, zo verwachten wij, en daarmee zullen we de grote problemen van de tijd aankunnen, zo menen wij. Die pretentie gaat nog verder: we hopen dat we de code van het verval in ons lichaam kunnen beïnvloeden en herschrijven. Aan de futuroloog van Google, Ray Kurzweil, werd gevraagd of hij gelooft dat God bestaat. 'Nog niet', zei hij. 'Geef ons nog even de tijd.' Proef de pretentie en de hoogmoed. Hij bedoelde: wij zijn bezig met het goddelijk maken van de mens, met het overwinnen van alles wat ons menszijn breekt en beschadigt: ziekte, sterfelijkheid, het lot. In de Big Tech-technologie zit heel veel theologie, en het besef van maakbaarheid is sterk aanwezig in ons geestesleven.

En tegelijkertijd, en dat is de vreemde contradictie, is de dystopie alom voelbaar. Wij beseffen dat we leven in een tijd vol dreiging, dat we in de schaduw van een catastrofe leven (zoals het jaarthema van het blad Wapenveld is), en dat wij dat waarschijnlijk niet kunnen verhinderen of fixen. De oorlog tussen Oekraïne en Rusland maakt ons al onbestemd, en op zomaar een zaterdag in oktober kwam daar een nieuwe extreem gewelddadige oorlog bij. En opeens voelen we de explosiviteit van samenlevingen en broosheid van levens. We voelen dat ook in ecologische dreiging. Naomi Klein

schrijft in haar recente boek *Dubbelganger* over de 'hittekoepel' die ontstond aan de zuidkust in British Columbia, waar ze woont. Een nieuw bedreigend klimaatfenomeen ontstond: door felle branden ontstond een dikke stroperige lucht, enorme hitte, een statisch hogedrukgebied, en naar schatting tien miljard zeedieren werden levend gekookt. Wat een schreeuw moet er door de schepping zijn gegaan toen die tien miljard levende organismen kokend doodgingen. Een op de vijf jongeren heeft klimaatstress, las ik vandaag; ze zijn boos, bang en verdrietig omdat ze aanvoelen dat er iets in de lucht zit dat bedreigend is. Dat is een mentale en existentiële contradictie in ons geestesleven: de maakbaarheid en de pretentie enerzijds en een chaos *waiting to happen* anderzijds.

De oorlog tussen Oekraïne en Rusland maakt ons al onbestemd, en op zomaar een zaterdag in oktober kwam daar een nieuwe extreem gewelddadige oorlog bij

Is dat misschien een belangrijke trend in de tijd: het recht doen aan de werkelijkheid, ook aan het duistere en het dreigende? Renske Leijten en Pieter Omtzigt beten zich vast in complexe dossiers van duister onrecht, zij keken niet weg en lieten zich niet wegsturen, en juist zij worden daarom gerespecteerd en *for the time being* bewonderd. Richt het wantrouwen in onze tijd zich niet juist op het gladde, het gepolijste?

In dat geesteklimaat neem ik vijf belangrijke trends waar die ik kort zal beschrijven. 1 Wij zijn zeer lichamelijk en zintuiglijk ingesteld, 2 ergens zoeken wij onderdak, 3 Geestkracht moet zich bij voorkeur manifesteren in ons werkelijke leven, 4 roeping, actiebereidheid en radicaliteit roepen iets in ons wakker en 5 we zien uit naar ideegeneratieve mensen. De complexiteit van veel issues is groot, en soms neigen we dus naar simplificeringen. Maar wie het lukt om vanuit onze realiteit sterke ideeën te genereren? Naar die persoon of partij of kerk luisteren we.

Tafelvragen

In deze trendrede worden vijf trends genoemd: het lichaam, onderdak zoeken, 'manifesteren' om succes en geluk af te dwingen, radicaliteit en ideegenerativiteit. Bij dat laatste gaat het om mensen met krachtige ideeën over complexe problemen.

Bij elke trend zou je drie vragen kunnen stellen:

1. Herken je hier iets van? En waar zie jij het?
2. Welke trend komt bij je binnen?
3. Op welke manier kun je er iets mee? Welke actie of alertheid vraagt het?

Trend 1

Lichaam Lichaam Lichaam

Ons lichaam is een prominent thema. Wij denken zintuiglijk, lijfelijk. Onze sensoren over wat we belangrijk

vinden zijn sensueel ingesteld. Wat we voelen is al snel waar. Ons lichaam is belangrijk, onze seksualiteit, ons eten en drinken, onze sport en onze gezondheid. Het zijn belangrijke fenomenen in ons dagelijkse leven. Een heleboel trends in onze tijd gaan over zintuiglijkheid en lijfelijkheid.

Voor een deel is het lichaam de *hotspot* om onze welvaart te vieren, te genieten. Maar ook hier is het thema gelaagd. Qua lichamelijkheid is er aan de ene kant de nadruk op het zuivere, het gedisciplineerde en het esthetische van het lichaam. Goed voor je lichaam zorgen (qua beweging, qua voeding en qua verschijning) doet ertoe en oogst bewondering en zelfrespect. Het speelt ook een belangrijke rol in de communicatie van de overheid. Overgewicht is niet goed, zo horen we vaak, en het kost de samenleving veel geld. Op social media, in commercials en op televisie zien we heel veel mooie mensen. We kijken vaak naar onszelf, ook naar ons lichamelijke zelf,

met de ogen van hoe de samenleving naar het lichaam kijkt.

Aan de andere kant is het lichaam ook een plek van teleurstelling en schaamte. We zijn vaak niet zoals we zouden willen zijn, we voldoen niet aan de perfecte maten in de commercials. 40 procent van de jonge vrouwen in onze cultuur overweegt een cosmetische operatie. Wij pendelen voortdurend tussen ons ideaal-ik en ons werkelijke ik, en dus balanceren we vaak tussen zelfvoldaanheid en zelfhaat.

In de journalistiek was er recent het intrigerende project van Gwen van der Zwan over lichamelijkheid. Zij, een begintwintiger, deed het experiment om als journaliste geld te verdienen met haar lichaam. Ze werd online model om te kijken wat er met haar gebeurde en dat onderging ze, dat registreerde ze en daar maakte ze een journalistiek project van. Ze maakte de documentaire *Amstergwen*. Dat is trouwens prima materiaal om op allerlei momenten met allerlei tijdgenoten, jong en oud, te kijken. Veel trends in onze cultuur zie je daarin terug. Met Gwen ging het overigens niet goed. Ze ging naar zichzelf kijken zoals mannen

online naar haar keken, en wat er allemaal tegen haar gezegd werd kroop onder haar huid. Het bleek een uitwerking te hebben op haar geestesleven. Ze wordt inmiddels behandeld voor Body Dysmorphic Disorder.

Gwen ging naar zichzelf kijken zoals mannen online naar haar keken, en wat er allemaal tegen haar gezegd werd kroop onder haar huid

Het zou heel interessant zijn om een scan te maken van hoe jullie in je lokale kerk omgaan met lichamelijkheid: voor wie is het lichaam een probleem bij jullie, wat zijn impliciete idealen in jullie gemeenschap, hoe ga je om met ziekte, met handicap, met verval, wie snijdt zich en wie schaamt zich?

Het lichaam is een intrigerend onderwerp. Het staat niet alleen voor fysieke lichamelijkheid, maar ook voor gevoel/voelen, voor individualiteit, expressie en integriteit. Het heeft iets kostbaars en moois. Het lichaam is vaak ontkend en krijgt nu meer aandacht. Wij hechten ook aan de veiligheid van het lichaam. En tegelijkertijd zijn alle kwalen van de tijd terug te lezen in ons lichaam. Burn-out, een te grote druk op de geest en het lichaam waardoor je niet meer kunt functioneren, is een zeer aanwezig fenomeen. Overgewicht en eetstoornissen, tatoeages en botox. Welvaartsziektes zijn doodsoorzaak nummer 1. Het lichaam is zeer aanwezig.

Opvallend genoeg zie je in de media ook de trend van de nadruk op het geschonden lichaam, zelfs ook op het sterfelijke. Paul de Leeuw maakt het programma *Niet klein te krijgen* over kinderen met leukemie, in het AD zie je vaak reportages van laatste-wensmomenten (van een stervende Feyenoordsupporter die nog één keer naar de Kuip kan) en in het programma *De Kist* praten mensen over hun dood. Volkskrantjournalist Fokke Obbema gaf zijn nieuwe interviewboek de titel *Stervelingen*. Wij hopen op schoonheid, de technologie streeft naar onsterfelijkheid, en wij weten dat we ons lichaam broos is en sterfelijke. Als je over die spanning spreekt krijg je de aandacht van tijdgenoten.

Het lichaam speelt ook een grote rol in ethische en existentiële discussies over geslachtsverandering, over het gevoel 'in een verkeerd lichaam te leven', in de vraag van transgender-tijdgenoten. Daar wordt alert naar geluisterd: hoe gaan we in onze cultuur om met wie 'anders' is? Voor velen voelt het als een testcase voor wie werkelijk open staat voor een ander mens of niet. Anderzijds zijn er sterke stemmen die de ideologische lading van deze discussies moeilijk vinden en juist het opheffen van het lichamelijke onderscheid tussen het mannelijke en het vrouwelijke zorgelijk vinden.

Een factor die ook benoemd moet worden is het decadente als permanente trend. Afgelopen zaterdag heb ik wat langer stilgestaan bij de glossy's, de tijdschriften en de populaire kranten in de boekwinkel. Het is ook ordinair decadent wat ik zie en lees. Wij leven midden in decadente trends. Ik

zou in een paar zinnen het vocabulaire en de visuals kunnen schetsen waarin dat decadente van de schappen afspat, en dat is een factor van belang in het dagelijkse leven van tijdgenoten.

Wat betekent het dat wij als gemeenschap avondmaal vieren, en dat wij daarin een bijzonder lijfelijk en nabij ritueel oefenen?

Als we dit thema doordenken vanuit het christelijk geloof komt er een palet aan thema's naar voren: de schepping en de erkenning van het lijfelijke en zintuiglijke, van alles wat leeft en ademt, menselijk en niet-menselijk leven. Het heilzame van de geboden die de integriteit van lichamen en relaties en de dieren en de akker beschermen. De incarnatie, God die lijfelijk mens werd. De Gekruisigde en het gebroken lichaam. Wat betekent het dat wij als gemeenschap avondmaal vieren, en dat wij daarin een bijzonder lijfelijk en nabij ritueel oefenen? Lichamelijkeid en gebrokenheid zit in het DNA van het lichaam van Christus; dat is de kerk. Wat betekent het voor missie dat Christus ons wijst op de zieke, de gevangene, de uitgestotene en dat Hijzelf mensen lichamen aanraakte en genas?

Kan lichamelijkeid ook een liturgische gestalte hebben? Stephan Sanders, die een belangrijk bekeringsboek schreef (*Godschaamte*), schrijft over de kracht van het knielen: niet alleen maar nadenken, maar ook fysiek een gebaar maken tot

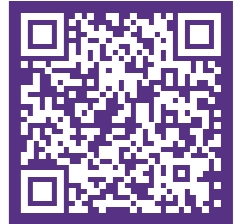
God, 'me klein maken om iets te ontvangen'. De aantrekkingskracht van rituelen is een belangrijke trend in onze tijd.

Stefan Paas schrijft in zijn boek *Vrede op aarde* prachtig over de lijfelijke ervaring van het heil, van de sjaloom van God. Als het gaat om heil, gaat het niet om 'tijdloze en dakloze formuleringen', maar om ervaringen die dicht op het leven zitten en dicht op de huid. Je zou ook met elkaar Ann Voskamp kunnen lezen. Zij schrijft schitterend over lichamelijkeid, over de boerderij, de seizoenen en haar eigen lichaam. Ze durft ook te beschrijven waarom ze zich sneed als tiener en welke fysieke flarde van verlossing ze daarin beleefde, even weg uit haar duistere lijden.

Podcast

Op basis van de missionaire trendrede 2024 is door de IZB een podcastserie gemaakt, met bij elke trend een bijpassende podcastaflevering. Benieuwd naar de podcastaflevering bij deze trend? Beluister de podcast via www.izb.nl/trendrede.

Tafelvragen

'Ons lichaam is belangrijk, onze seksualiteit, ons eten en drinken, onze sport en onze gezondheid.'

1. Wat herken je van deze trend? Welke alertheid vraagt dit van jou?
2. Hoe wordt er in jouw kerk omgegaan met lichamelijkeid? Welke impliciete idealen zijn er?
3. Het avondmaal is een bijzonder lijfelijk en nabij ritueel. Wat zegt dat over God?
4. Welke rol speelt voor jou het lichamelijke in de liturgie? Denk aan knielen, zingen, het avondmaal vieren.

Videofragment

De trends in deze missionaire trendrede vragen om een illustratie. Daarom hebben we vijf korte videofragmenten uitgekozen waarmee je in je gemeente in gesprek kunt gaan over de gesignaleerde trends. In dit videofragment vind je een voorbeeld van deze trend.

www.izb.nl/trendrede

Trend 2

Onderdak Onderdak Onderdak

Het paradoxale van onze tijd is enerzijds de nadruk op lijfelijheid en tegelijkertijd de ontlijving. Het

digitale en het virtuele is in zekere zin lichaam-loos. Aan de ene kant dus het lichamelijke, aan de andere kant het fotoshoppen, het digitaal bewerken, van dat wat ons niet bevalt aan ons lichaam. Aan de ene kant de lijfelijke ontmoeting en de kracht ervan en aan de andere kant Zoom, Teams en digitale kerkdiensten, dagenlang achter een scherm zitten, game-verslaving als kenmerkend verschijnsel van onze tijd. Theo Pleizier doet aan de PThU onderzoek naar de digitalisering van de liturgie, onder andere door corona, en wat dat aan ons doet.

De spanning tussen digitaal en lijfelijk, tussen 'plastic en echt' kun je meesterlijk terugzien in de blockbuster Barbie. Wat is de echte wereld eigenlijk? Die vraag staat centraal in de film. En: wie is echt? Wie kan het echte leven aan? We zien in de film steeds twee werelden: de één is gericht op plastic perfectie en de ander is rafelig en

niet-gaaf maar wel echt, en Barbie en Ken deinen bijna terug voor het levensechte, en toch trekt het hen. Als je eenmaal doorhebt wat plastic is en fake kun je amper meer terug.

Dat geeft ons een bepaalde ontheemdheid. Waar zijn we eigenlijk thuis, bij wie kunnen we thuis zijn? Ik merk hoezeer het thema van wonen en je veilig voelen mensen raakt en bezighoudt. Recent hield bij mij op de Wittenberg een twintiger het

Iemand bad met haar, of ze haar weg mocht vinden in deze complexe tijd, en dat moment kan ze nog steeds terughalen

avondgebed. Altijd had ze gevoeld dat ze niet zichzelf kon zijn, zei ze. Thuis niet, op haar middelbare school niet. Het maakte haar somber en eenzaam. Toen kwam ze tijdens een scholierenweekend van de HGJB op de Wittenberg, een weekendje maar. Daar voelde ze echtheid en veiligheid, ze durfde en mocht zichzelf zijn, zo voelde ze. Iemand bad met haar, of ze haar weg mocht vinden in deze complexe tijd, en dat

moment kan ze nog steeds terughalen. En terwijl ze erover vertelt, begint haar arm te trillen en krijgt ze kippenvel. En nu woon ik hier, zegt ze, en hier kan ik echt zijn.

Op de pioniersplekken zien we dezelfde ervaring. *A kind of homecoming*, dat is de pioniersplek voor allerlei mensen die zo'n plek zoeken: echtheid, verbondenheid, contact, gekend worden. Mensen hebben behoefte aan gemeenschappen die identiteit verlenen, en de erosie van zoveel gemeenschapsverbanden in onze cultuur (gezin, familie, buurt, koor, hobbyvereniging, vakbond, politieke partij) is zeer zorgelijk.

Toen aan Erik Borgman, katholiek hoogleraar in Tilburg, gevraagd werd wat volgens hem urgente taken zijn voor de kerk vandaag, in relatie tot de trends van de tijd, schreef hij: de eerste en meest urgente taak voor de kerk van vandaag is om troost en verbondenheid te bieden. 'Ik zie een land vol dwalers en verdwaalden, velen weten niet goed hoe te leven, het heden is verwarrend, de toekomst onzeker. Hoe kan het dat in zo'n tijd de kerk onzekerheid uitstraalt? Zij zou zich juist moeten toeleggen op dat wat haarzelf vormt en kracht geeft: de troost, de verbondenheid. Lijden (en er wordt veel geleden onder mensen) wordt erger als het niet gezien wordt. In de kerk leven we van een God die jammerklachten wel hoort en ziet.'

Het is dus niet zo gek dat we onderdak zoeken. Moet je de lijst van gebrek en schaarste eens doornemen: de wachtlijsten voor psychologische hulp, de jeugdzorg die overuren maakt, de

verzorgingshuizen en het personeelstekort, de asielplekken, het woningtekort, de echtscheidingen en de meerdere woonplekken van één gezin. Het is ook uitputtend. Ik hoorde een predikant deze lijst benoemen, en vervolgens sprak hij over een collega die na twintig jaar stopte met het predikantschap.

De kerk is een plek om te schuilen, om thuis te zijn, bij iemand die tijd voor je neemt en luistert, en bidden kan, en een bepaalde vrijmoedigheid heeft om voor je ziel te zorgen

De collega zei: 'Het voelt alsof ik te vol zit met al de verhalen van verdriet die ik week in week uit hoor. Er kan niet meer bij'.

Verbondenheid, echtheid en ergens onderdak vinden, zijn kernwoorden. En mensen of gemeenschappen die je onderdak bieden zijn helend in onze tijd van ontwrichting en ontheemding. Ik gebruik het woord onderdak omdat ik het concreet bedoel: de kerk als plek om te schuilen, om thuis te zijn, iemand die tijd voor je neemt en luistert, en bidden kan, en een bepaalde vrijmoedigheid heeft om voor je ziel te zorgen en voor je lichaam.

'Wij' en 'onderdak' is ook een politiek thema. Het is razend actueel. Wat verbindt ons als samenleving? Is het zo dat de bezielde verbanden waarin wij

leven en gedijen ontwracht raken en onze cultuur ontzield? Is er geen gezamenlijk verhaal meer, geen narratief dat inspireert en vormt? Hoe groot is het wij van mensen eigenlijk? Wie horen er niet bij? Inclusiviteit en exclusiviteit is een kernspanning in onze cultuur. Horen migranten er bijvoorbeeld bij? Krijgen die 'onderdak' bij ons, in ons dorp? Hoor je er nog bij als je geen werk hebt of amper een opleiding? Horen complotdenkers er wel of niet bij? En als je tegenvalt of een grove fout maakt, lig je er dan uit? Cancelen we iedereen die we niet in ons 'wij' willen hebben? Is een bubbel een ander woord voor een klein beperkt wij? Horen de dieren erbij, en alles wat leeft maar geen stemrecht heeft?

Het lijkt misschien alsof een bubbel bevredigend is, maar ik denk dat de trend in werkelijkheid ruimer is. Toen Ruth Perrin een kwalitatief onderzoek deed onder Britse millennials merkte ze een onverwacht verlangen onder hen: de hoop op intergenerationele gemeenschappen. Dus niet jong bij elkaar en oud, en niet jong die over oud spreekt en oud over jong, maar gemeenschappen waarin de kracht van de ontmoeting tussen generaties gebeurt. Dat vraagt wat van jong en oud, maar als je er iets van ervaren hebt, voel je de generatieve kracht ervan.

Iets daarvan voel je gebeuren in het prachtige boekje dat Claudia de Breij en Paul van Vliet schreven: *In de kantlijn van de tijd*. Twee generaties cabaretiers die in brieven zich openen voor elkaar, die wijsheid delen en genegenheid en als je met hen meeleeft leer je iets van hen, een soort levenswijsheid die alleen ontstaat in het intergenerationele contact. Het is niet voor niets dat

haar oude song Mag ik dan bij jou nog steeds sterk resoneert.

Onderdak vinden is dus een belangrijk thema. Sam Wells ontwierp het concept Being with over het belang van presentie, Paus Franciscus schreef de schitterende encycliek over 'Ons gezamenlijke huis'. Jan Martijn Abrahamse van de CHE zet zijn lectoraat in op het thema 'wonen en verworteling', en Mirella Klomp leidt aan de PThU het onderzoeksproject dat als titel 'Grond' heeft. Het cirkelt allemaal rond dezelfde trend.

Zo'n magisch moment van heiligheid kan op een festival gebeuren, in een vriendenweekend, maar ook op een bruiloft of een begrafenis

En, als contrast: de *Atlas van afgehaakt Nederland* van René Cuperus maakte misschien daarom wel zo'n indruk omdat het de grote scheuren liet zien in ons 'gezamenlijke huis' dat we Nederland noemen. En journalist Karel Smouter stelt in zijn boek *Blauw wit rood* de kernachtige vragen: 'Van wie is dit land? Van wie is de akker? Van wie is de microfoon?' In een turbulente politieke periode zal dit thema steeds aan de orde zijn. Het is ook een diaconaal thema: Mattheus 25 gaat steeds over de vraag wie bij jou onderdak vindt en in welke huizen jij allemaal geweest bent, zoals ziekenhuizen en gevangenissen.

Je zou de trend ook kunnen typeren met de term pop-up plekken van heiligheid. Wij zijn ontheemd, wij leven in de spanning van het zintuiglijke én het virtuele, traditie biedt steeds minder onderdak en de toekomst is onduidelijk en dreigend, en dus voel je de hoop op momentane ervaringen of pop-up plekken van gezamenlijkheid en heiligheid. Magische momenten waardoor opeens onderling contact gebeurt en gesloten werelden zich even openen. Het kan op een festival gebeuren, in een vriendenweekend, maar ook op een bruiloft of een begrafenis. Dat zou een schitterend missionair doel kunnen zijn: bondgenoten in de buurt of in de stad opzoeken en samen een pop-upplek/moment van gezamenlijkheid en een soort heiligheid ervaren. Het is ook een trend die de wekelijkse kerkdienst een nieuwe kracht geeft. Het is toch schitterend om wekelijks zo'n pop-upplek van aandacht, troost, reflectie en tegenspraak te bezoeken, die smaakt naar meer. Een zorgvuldige liturgie is missionair. Be Real is niet alleen een populaire app onder jongeren, die oproep geldt ook voor de liturgie.

Podcast

Op basis van de missionaire trendrede 2024 is door de IZB een podcastserie gemaakt, met bij elke trend een bijpassende podcastaflevering. Benieuwd naar de podcastaflevering bij deze trend? Beluister de podcast via www.izb.nl/trendrede.

Tafelvragen

'We verlangen naar magische momenten waardoor opeens onderling contact gebeurt en gesloten werelden zich even openen.'

1. Wat herken je van deze trend?
2. Waar zie je die magische momenten gebeuren?
3. In hoeverre is de kerkdienst voor jou zo'n moment van heiligheid?
4. Welke bondgenoten zijn er in jouw buurt om samen een plek waar je thuis kunt komen te creëren?
5. In hoeverre is de kerkdienst zo'n plek, of misschien je eigen huis?

Videofragment

De trends in deze missionaire trendrede vragen om een illustratie. Daarom hebben we vijf korte videofragmenten uitgekozen waarmee je in je kerkenraad in gesprek kunt gaan over de gesignaleerde trends. In dit videofragment vind je een voorbeeld van deze trend. www.izb.nl/trendrede

Trend 3

Manifeste Geestkracht

Er is een delicaat en controversieel, maar ook belangrijk en spannend trendwoord dat ik in dit rapport wil

noemen, en dat is het woord manifesteren. Het is een begrip dat je op allerlei terreinen tegenkomt: sport, dieet, financieel advies, succesformules, je werkwijze en je effectiviteit, psychologische zelfhulpboeken en ook zingeving en geloof. Het gaat over het werkelijk worden van je gedachten en van je dromen, van je plannen en van je hoop. Het gaat om manieren om dat te realiseren, te manifesteren. Het heeft dus ook te maken met de eerdere thema's van zintuiglijkheid/tastbaarheid, ergens onderdak vinden en echtheid. Waar worden de dingen echt, tastbaar, erfahrbaar?

De sociaal-democraat Jan Schaefer zei ooit dat je in gelul niet kunt wonen, en dat geldt ook voor het geestesleven. In 'gepraat' kun je niet wonen. De vraag is: waar wordt het echt? Waar en hoe manifesteert zich het geestelijke? Waar kan ik op vertrouwen, hoe kom ik daar, hoe doe ik dat, waar gebeurt het, waar vind ik onderdak voor

mijn ziel? Manifesteren gaat over raakbare, reële en ervaarbare Geestkracht die daadwerkelijk iets uitwerkt in het leven van concrete mensen, vaak met het oog op hun concrete vragen en problemen.

Op social media kun je allerlei soorten manifestatie-influencers tegenkomen. Het gaat bij hen heel vaak over succes, over hoe je succes 'maakt'. Het gaat over sport, over 'imagineren' zoals Louis van Gaal het noemt, over zo gefocust zijn dat gaat gebeuren waar jij voor traint. Als je je er eenmaal van bewust bent, hoor je het heel vaak.

Toen Novak Djokovic in het voorjaar op Roland Garros zijn zoveelste Grand Slam won, sprak hij aan het einde van zijn speech jonge mensen toe, en dat ging over 'manifesteren'. Hij zei: *One thing is for sure. I feel that I had the power to create my own destiny. I tried to visualize every single thing in my life. Not only believe it, but really feel it with every cell in my body. And I just want to send a message out there to every young person: 'Be in the present moment. Forget about what happened in the past, future is something that is just going to happen. But if you want a better future you create it, take the means in your hands, believe it, create it.'* Het

is maakbaarheid, focus en magisch denken op het terrein van geestkracht, sport en winnen.

Manifesteren is inderdaad een vorm van magisch denken, schrijft Ben Tiggelaar in een column in september 2023 in de NRC. Sommigen zeggen zelfs dat het mogelijk is om het universum voor jou te laten werken. Het heeft ook occulte kanten, er wordt

Op social media kun je allerlei soorten manifestatie-influencers tegenkomen. Het gaat bij hen heel vaak over succes, over hoe je succes 'maakt'

veel aangeboden aan tijdgenoten. Om geluk te bereiken, of bevrijding van je depressie, doe dan dit en dat. Je kunt oefenen, 'uittredingen uit je lichaam' worden geadviseerd om vrij te worden van je pijn en je verdriet. Mensen bieden zich aan als mediator tussen de geestelijke wereld en jou. Het is een levendig terrein.

In deze context wordt overigens het kerkelijke en het dogmatische veelal negatief geframed. Het effect op mensen van deze 'bemiddelingen tussen hemel en aarde', kan enorm zijn, zoals beïnvloeding van het geestesleven, nieuwe afhankelijkheid en machtsmisbruik, geloofsschade. Pioniers spreken over millennials die in wicca-praktijken verzeild zijn geraakt en er in vast komen te zitten.

De rol van empowerment hierin is groot. De schrijver Yuval Noah Harari schreef een kinderboek

(met als titel: Hoe wij het machtigste dier op aarde werden), en in een interview was hij duidelijk over wat hij kinderen wilde meegeven: 'Mijn boodschap aan kinderen is dat ze niet moeten vervallen in slachtofferschap, maar dat je sterker bent dan een leeuw. Mijn boodschap is er een van empowerment.' Bij Harari gaat het niet om magisch denken, maar wel om een bepaalde *spiritual power* die wij mensen kunnen ontwikkelen, volgens hem, en die bij kinderen gestimuleerd kan worden.

Tony Robbins breekt je meestal eerst af, en daarna bouwt hij je weer op

Ik kwam er zelf mee in aanraking door de Netflixdocumentaire *I am not your guru*, over Tony Robbins. We keken die met vrienden en het is boeiend om de documentaire te zien en te analyseren. Je ziet hoe tijdgenoten opzien naar een sterk mens, Tony Robbins, fysiek en mentaal een reus, iemand die zelf iets overwonnen heeft in zijn leven en die een bepaalde *power* uitstraalt. En je kunt als deelnemer van zijn seminars deelkrijgen aan die power. Tony Robbins breekt je meestal eerst af, zo zie je in de documentaire: waarom ben je zo slap, waarom geloof je niet in je kracht, in je dromen? En daarna bouwt hij je weer op, geeft je kracht en zelfvertrouwen, en een buddy en dat belooft succes. Financieel, relationeel, of voor het krijgen van kinderen of genezing van een depressie. Het thema is ook zeer aanwezig in de taal en in de praktijken van allerlei christelijke 'instant goeroes'. Het is een fenomeen in onze tijd: plotseling is er

sprake van een beweging of van een charismatische persoon; er is een bepaalde kracht in hen en door hen heen, dat trekt mensen aan en er gebeurt iets in hun sessies, iets van spirituele kracht. Los van de waardering en de beoordeling van deze fenomenen, lijkt me de onderliggende trend belangrijk: waar wordt G/geestkracht waarneembaar en manifest? Waar drukt zich het geestelijke uit?

Stine Jensen schreef over deze thematiek een boeiend boek: *Goeroes. Mijn zoektocht naar de verleidingen en gevaren van moderne spiritualiteit*. In het boek, (waarin ze verslag doet van haar eigen ervaringen met beïnvloedbaarheid en macht tijdens een cursus mediteren in Frankrijk) ontwikkelt ze scherpe observaties over de 'goeroe-ontvankelijkheid' in onze tijd en van onze tijdgenoten, over de meeslepende dynamiek in 'charismatische groepen', over charismatische technieken, charismatische ideeën en charismatische emoties. Het is een belangrijk spanningsveld: aan de

ene kant het invoelbare verlangen van tijdgenoten naar realiteit, naar manifeste momenten waarin je iets beleeft van God of de geestelijke wereld, en tegelijkertijd het riskante van dit heilige terrein, het misbruik en het surrogaat-heilige dat opgediend kan worden. En soms is het ook daadwerkelijk duister wat zich aandient.

Is trouwens populisme ook een soort politieke en vaak seculiere manifestatie van deze trend? In populistische bewegingen zie je tijdgenoten ook zeer zintuiglijk denken (zeer vatbaar voor personen, sferen en gevoelens), zie je mensen zoeken naar onderdak en zie je de 'instant goeroes' hun kans pakken.

Ik noem deze trend ook als reflectie voor traditionele kerken. Op welke manier is het voor kerken mogelijk om tijdgenoten iets te laten ervaren van wat geloofd wordt? Op welke manier wordt jargon en gewoonte doorbroken in momenten van manifeste kracht? Ik heb sterk het idee dat tijdgenoten een bepaalde atmosferische sensitiviteit hebben, dat ze vatbaar zijn voor plekken waar oprechtheid is, openheid en liefde. Is dat niet een boeiende zelfreflectie voor kerken en gemeenschappen:

De millennial die vast zat in wicca, vertelde dat ze in haar, de pionier, een andere kracht voelde

welke atmosferische kracht is waarneembaar in onze gemeenschap?

Elaine Heath schreef het mooie boek *The Mystic Way of Evangelism: A Contemplative Vision for Christian Outreach*. En dan schrijft ze niet over allerlei extatische en charismatische thema's, maar juist over het zintuiglijk echte van de verwonding, van de troost, van je welkom voelen en thuiskomen, van de liefde, van de schoonheid van de schepping en van *tongues of fire*.

Ook dat is een belangrijke reflectie. In de cultuur lijkt het geestelijke zich te moeten manifesteren in kracht, in wonderen en succes. Is het misschien een missionaire bijdrage aan tijdgenoten om te laten proeven dat Geestkracht in het Evangelie zich met name manifesteert in nederigheid, in liefde en in gerechtigheid, in woede soms om onrecht en in koinonia: gemeenschap tussen mensen die verschillend zijn? De pionier die me vertelde over de millennial die vast zat in wicca, vertelde dat ze in haar, de pionier, een andere kracht voelde. Dat is missionaire presentie: een leven leiden van gebed, integriteit en aandacht, en tijdgenoten die in duisterder sferen verkeren, die dat aanvoelen. In jou

Geestkracht manifesteert zich in het Evangelie in nederigheid, in liefde, in gerechtigheid en in gemeenschapszin ondanks verschillen

zit een andere geest (of Geest) en dat trekt me aan. Een geheiligd leven, gewijd aan Christus en gevoed door de gaven, heeft missionaire uitstraling. Dan hoeft je niet eens zoveel te doen, dan hoeft je zo slechts

te zijn, zo present te zijn. Dat maakt indruk op collega's en vrienden.

Zouden

Hans Burger en Petruschka Schaafsma deze dynamiek aanvoelen in de thematiek van hun inaugurele redes die ze dit jaar uitspreken? Hans Burger spreekt over *Geopenbaard geheim*, over systematische theologie in dienst van mystagogie en oriëntatie. Petruschka Schaafsma refereert over de relatie tussen 'ethiek, theologie en gevoel voor het mysterie'. Ik ben benieuwd naar die redes omdat ze zich op dit terrein begeven: ze gaan over het waken over het mysterie (waar goeroes slordig mee omgaan) en tegelijkertijd over het ontsluiten van de kracht van waar dit mysterie naar verwijst (en waar tijdgenoten raakbaar in zijn en mee geholpen kunnen zijn).

Tafelvragen

In de cultuur lijkt het geestelijke zich te moeten manifesteren in kracht, in wonderen en succes.

1. In hoeverre herken je de maatschappelijke trend van 'manifesteren' in jouw omgeving?
2. In hoeverre ervaar je iets van geestelijke kracht in de christenen om je heen?
3. Op welke manier kunnen kerken tijdgenoten iets laten ervaren van wat er in de kerk geloofd wordt?
4. Hoe zou je de geestelijke atmosfeer in jouw kerkgemeenschap typeren? Wat kun je daar zelf aan bijdragen?

Videofragment

De trends in deze missionaire trendrede vragen om een illustratie. Daarom hebben we vijf korte videofragmenten uitgekozen waarmee je in je kerkenraad in gesprek kunt gaan over de gesignaleerde trends. In dit videofragment vind je een voorbeeld van deze trend.

www.izb.nl/trendrede

Podcast

Op basis van de missionaire trendrede 2024 is door de IZB een podcastserie gemaakt, met bij elke trend een bijpassende podcastaflevering. Benieuwd naar de podcastaflevering bij deze trend? Beluister de podcast via www.izb.nl/trendrede.

Trend 4

Radicaliteit Radicaliteit Radicaliteit

Elke tijdsperiode heeft eigen geloofsaccenten. In een preek schetste Tim Keller zijn analyse van

de Amerikaanse samenleving, wat dit betreft. In de vooroorlogse jaren zochten mensen sociale verbondenheid in de kerk, in de naoorlogse jaren was het vooral 'moral formation', de kerk als een impuls voor de morele opbouw van de samenleving. En daarna kwam het accent te liggen op 'spiritual power', op 'connection with the divine'. En dat wordt weerspiegeld in de cultuur. Kijk naar de uitgebreide boekenplanken vol boeken met dat thema. Op dit moment verbindt zich die nadruk op 'spiritual power', denk ik, met het thema 'actie'. Hoe kan contemplatie/spiritual power gestalte krijgen in concreet 'doen'? Je komt het ook tegen in het boeiende geloofsboek van Paul Kingsnorth, de Britse ecologisch activist die een bekering meemaakte, en die radicaliteit, roeping en gebed met elkaar verbindt. Het is een prachtig reflectievraag voor geloofsgemeenschappen: Weten jullie wat je roeping is, wat je why is? Waarom doen jullie welke dingen? Waar zijn jullie

radicaal in? Wie zal jullie missen als jullie er niet meer zouden zijn?

De thema's uit deze trendrede van lichamelijke, ervaring/echtheid en verbondenheid/onderdak worden expliciet in de trend van de actie. Het is een opmerkelijk fris woord dat onder mensen rondzoemt: 'actie'. Iets concreets doen. Je hoort het onder tijdgenoten die het ecologische drama voelen aankomen en die luidruchtig zeggen dat er geen tijd meer is om te dralen, maar dat het tijd is voor actie. Je hoort het in diaconale mensen in de kerk die zien hoeveel gezinnen stukgaan door schulden, door armoede en door eenzaamheid en dat het dus tijd is voor actie. In de daad komt de ernst van de overtuiging tot expressie.

Missionaire mensen zijn in kerken vaak ook mensen die oproepen tot actie. 'We vergaderen genoeg', zeggen ze, 'we compliceren eindeloos en we dralen ondertussen maar door, maar kom nu eens in actie. Maak contact met je burens en met je vrienden, spreek over wat je drijft, sluit je niet op in je gebouw'. Bij de IZB is de afdeling Focus al jarenlang actief in kerkelijke gemeentes om hen 'open te breken', om hen te stimuleren tot contact,

gesprek en daden. En ze vertellen hoezeer in de praktijk van het kerkelijke leven gemeenteleden en kerkenraden geneigd zijn tot geslotenheid en passiviteit. Misschien vreet de secularisatie ons dieper aan dan we doorhebben? Je zou met elkaar eens het prachtige lied 743 uit het Nieuwe Liedboek moeten ontleden en zingen: 'Wij blijven op U hopen, uw toekomst, uw advent! Breek onze kerken open, zodat men U herkent, ter wille van het woord, uw naam die wij belijden, als in de eerste tijden, de dag van Willibrord.'

Het is een prachtig signaal van commitment dat je overtuiging je iets mag kosten

Het is een prachtig signaal van commitment, dat je overtuiging je iets mag kosten. In het alarmerende boek *The Great Dechurching*, over de spectaculaire ontkerkelijking en secularisatie die zich voltrekt in Amerika as we speak (*The Great Dechurching: Who's Leaving, Why are they going and What will take them back*, Jim Davis en Michael Graham, 2023), wordt gesproken over *the church that catered a culture of consumerism*. De kerk kan zo missionair willen zijn, zo *seeker friendly*, zo modieus en makkelijk, dat ze zich gaat gedragen als een provider die consumenten bedient en bevredigt. En juist zo schept ze een cultuur van gemakzucht en luiheid, en juist dat doet mensen op den duur afhaken. Juist als je je helemaal plooit naar je cultuur, ben je eigenlijk heel inhoudsarm. Je denkt

dat je enige overlevingskans de aanpassing is. Maar de trend, zo zeggen de commentaren op het boek, is juist: *a call to commitment*. Leegloop van kerken kan ook komen doordat de kerk zo wereldgelijkvormig is geworden, zo tam en lauw. En tijdgenoten lijken juist op zoek naar het tegenovergestelde.

Tijdgenoten zijn gevoelig voor een commitment voor het leven, voor kerken die dat durven uitspreken. In het Nederlands Dagblad schrijft een jonge theologe, Ruth Six, dat ze met overtuiging haar roeping vorm wil geven om predikant te worden in de kerk. De bedomptheid en negativiteit in kerken doet haar soms twijfelen, zeker, maar juist stageplekken van levendigheid, commitment en toewijding aan de stad en aan God, maakten haar bevlogen en sterkten haar in haar roeping. Het is dus een goede intuïtie om roepingenzondag in de kerk in te stellen, om de vraag tot actie, commitment en roeping pregnant aan de orde te stellen. Maar waar het vooral om gaat is dat in kerken iets van die sferische kracht voelbaar is, dat wij dingen doen en waarom we dat doen, en dat als je Christus gaat volgen er dan een andere kracht in je leven komt die maakt dat je mee wilt gaan doen.

Het is dezelfde intuïtie die uitgewerkt wordt door Wim Dekker in zijn recente boek *Oproep tot omkeer*. Het gaat in de kerk niet slechts om bestaansverheldering, legt hij uit, maar ook om bekering. Bonhoeffer stelde dat de gelovige gehoorzaamt en de gehoorzame gelooft, dat geloof en actie integraal bij elkaar horen, en dat juist in tijden van culturele deining en dreiging de gehoorzaamheid belangrijk is en een teken van

geloof. Ook op dit punt is het boek Vrede op aarde van Stefan Paas van belang, en dan met name als hij spreekt over de plekken waar daadkracht wordt gevraagd, liefde en toewijding, plekken vol weerstand en lijden die plekken van openbaring kunnen worden.

Actie is overigens geen tegenstelling tot reflectie en gebed. Het gaat erom dat reflectie tot actie

leidt en dat actie gevoed wordt door reflectie en contemplatie. Het boeiende is dat Erik Borgman als tweede urgente taak voor de kerk 'een breed catechetisch offensief' noemde. Het christelijke doen heeft namelijk eigen wortels en drijfveren, en des te dieper je die leert kennen, des te krachtiger de daad wordt. Het is een intrigerende waarneming dat informatieve en catechetische podcasts (zoals De Ongelooflijke Podcast, Moderne Profeten en Eerst Dit) de afgelopen jaren populair zijn geworden. Veel tijdgenoten willen gevoed worden door kundige, inspirerende stemmen.

Het gaat erom dat reflectie tot actie leidt en dat actie gevoed wordt door reflectie en contemplatie

En nog een ding: actie is niet een activiteit voor de bühne. Actie gebeurt heel veel en bij voorkeur in het verborgene. Actie is dusdanig verweven met roeping dat het de tegenslag aankan en soms de

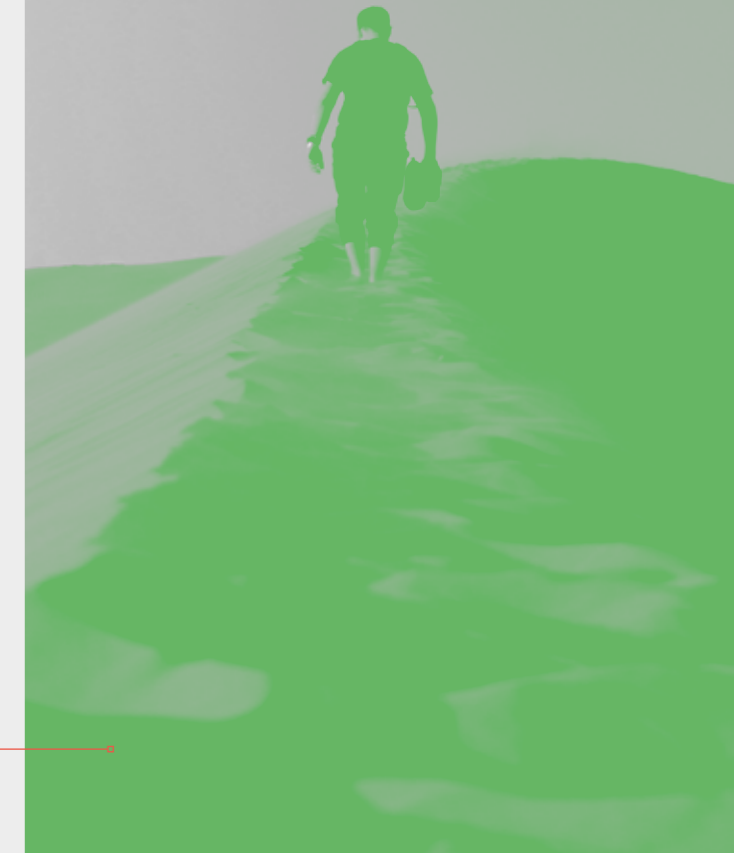
stank. Er zijn een heleboel tijdgenoten die een liefde hebben die groter is dan de walging, en die sterker is dan hun angst. Liefde en toewijding die zich bewijst in psychiatrische klinieken, in jeugdzorg, in

gevangenissen, in ouderenzorg, in verslaafdenzorg. In onze tijd praten we graag over talent, zelfontplooiing en lawaaiig demonstreren en dat heeft zijn recht, maar misschien hebben we vooral behoefte aan mensen die ons kennen. Mensen die je kennen, die over je waken en voor je zorgen.

Tafelvragen

'Actie is niet een activiteit voor de bühne. Actie gebeurt heel veel in het verborgene.'

1. Op welke manier herken jij de trend van radicaliteit in jouw omgeving?
2. Hoe verhoud je je daartoe? Welk appel doet het op je?
3. Een roeping is een commitment voor het leven. Wat zou jouw roeping kunnen zijn?
4. 'Actie is overigens geen tegenstelling tot reflectie en gebed.' Hoe ziet dat er in jouw leven uit? Wie/wat zijn voor jou bronnen van inzicht?

Videofragment

De trends in deze missionaire trendrede vragen om een illustratie. Daarom hebben we vijf korte videofragmenten uitgekozen waarmee je in je kerkenraad in gesprek kunt gaan over de gesignaleerde trends. In dit videofragment vind je een voorbeeld van deze trend.

www.izb.nl/trendrede

Podcast

Op basis van de missionaire trendrede 2024 is door de IZB een podcastserie gemaakt, met bij elke trend een bijpassende podcastaflevering. Benieuwd naar de podcastaflevering bij deze trend? Beluister de podcast via www.izb.nl/trendrede.

Trend 5

Ideegeneratief

Voor de laatste trend die we noemen, gebruiken we een term uit de wereld van het leiderschap

en de communicatiewetenschappen. Het gaat om 'ideegeneratief vermogen'. Leiderschap komt met name tot ontplooiing wanneer complexiteit mensen dreigt te verlammen. Een organisatie (of een familie, een bedrijf, een cultuur) kan zo beheerst worden door complexe vraagstukken dat maar weinig mensen nog weten hoe ze daarmee om moeten gaan. En dus dreigt de stagnatie, en de simplificatie.

Je ontkent de complexiteit, of je reduceert de complexiteit tot wat je wel begrijpt, of je doet voorstellen die niet opgewassen zijn tegen het complexe, of je gaat over tot blaming, tot het aanwijzen van wie de schuld is van deze complexiteit of tot escapisme. Maar een goed leider valt niet in die valkuilen. Een goed leider begrijpt

Als tijdens internationale spanningen Beatrice de Graaf uitleg geeft en duidt, dan voel je kunde en perspectief

de complexiteit, doorstaat de spanning ervan en is in staat om de complexiteit te vertalen tot goede, begrijpelijke ideeën. Dat is ideegenerativiteit.

Dat maakt indruk op ons. Dat geeft ook vertrouwen. Als tijdens internationale spanningen Beatrice de Graaf uitleg geeft en duidt, dan voel je kunde en perspectief. Als Robbert Dijkgraaf natuurkundige complexiteit fascinerend uitlegt, tijdens een uitzending van voorheen DWDD, dan voel je de kracht van wat hij zegt.

De interessante beweging School of Life gaf dit jaar een nieuw boek uit: *Reasons to be Hopeful*. Het is een ideegeneratief boek.

Het kijkt de complexiteit in de ogen, het benoemt de valkuilen en de verleidingen om weg te duiken en het rust toe tot leiderschap. Het mooie is dat het bij hen niet alleen gaat om inzicht, maar

ook om moed, affectie, het belang van vriendschap en het vermogen om te connecten met de angsten en emoties van mensen.

Interessant genoeg stond er onlangs een column in het Nederlands Dagblad, van Lysanne van der Kamp, en zij klaagde over de oppervlakkige hoop die ze aantrof onder tijdgenoten, met name in haar christelijke netwerk. Wat is eigenlijk jouw hoop?, vroeg ze, waar is die op gebaseerd, wat is de inhoud ervan, hoe zet je je daarvoor in? En de meeste antwoorden stelden haar teleur. Het was vlak, oppervlakkig, zelfgericht. Eigenlijk accentueert ze het belang en het verlangen naar ideegeneratieve mensen, die wel goede analyses kunnen maken, die hun bronnen kennen, en die tegelijkertijd de *power of ideas* belichamen, die je mee kunnen nemen door een transitie heen, met visie. Het belangrijke boek van Jan Rotmans *Omarm de chaos* gaat exact over deze thematiek en dit mechanisme. Het is niet voor niets dat ik om mij heen een heleboel twintigers en dertigers mensen zie volgen op sociale media die voor hen de wereld uitleggen.

Ik maak me sterk dat op een heleboel terreinen in onze samenleving, juist waar de complexiteit verstikkend is – denk aan de jeugdzorg, het onderwijs, de bureaucratie, politiek leiderschap, ecologisch beleid, het landbouwvraagstuk - gesnakt wordt naar ideegeneratieve mensen, die opkomen uit de beroepsgroep, die van mensen houden en van hun samenleving, en die complexiteit weten te vertalen in realistische hoop en concreet handelen. Ideegeneratieve mensen zijn complexiteitsproof: hun voorstel zakt

niet door het ijs wanneer het stuit op complexiteit, maar kan dat aan.

Het is om die reden, vermoed ik, dat met sympathie en verwachting geluisterd wordt naar Dirk De Wachter en Pieter Omtzigt, en dat zij in zekere zin trendsetters zijn. Het is om deze reden dat seizoen 3 van *Moderne Profeten* over moderne herders gaat. We hebben influencers genoeg, columnisten en schreeuwers, maar herders die mensen ophalen, door een dal heenleiden en weten waar gras is en waar je onderdak vindt voor de nacht, die hebben we nodig.

Bij ondernemers en productontwikkelaars is de ideegeneratieve fase belangrijk. Eerst inventariseer je de problemen en de vragen - waarom voldoen bepaalde producten niet, wat is het probleem? - en daarna komt een fase van het zoeken naar nieuwe oplossingen en alternatieven. In die fase heb je uithoudingsvermogen nodig: het kan zijn dat je gedurende langere tijd het antwoord nog niet vindt, je hebt ook elkaar nodig, de gezamenlijke reflectie, en in die omstandigheden kunnen nieuwe product-ideeën ontstaan.

We hebben influencers genoeg, columnisten en schreeuwers, maar herders die mensen ophalen, door een dal heenleiden en weten waar gras is en waar je onderdak vindt voor de nacht, die hebben we nodig

Als je dit toepast op de kerk en op missionair bewustzijn, dan valt je gelijk op dat we dit spaarzaam doen. Waar gaan we op zo'n manier met elkaar in beraad, in conclaaf, in de kerk en in de lokale gemeente? Dat we met een representatieve groep mensen uit de kerk gaan zitten en gaan praten: waarom bereiken wij tijdgenoten wel of niet? Wat is de kracht in onze gemeenschap en wat niet? Wie raken we kwijt en waarom? Wat is de complexiteit van onze tijd en van onze situatie? Hoe voorkomen we dat we anderen gaan blamen, dat we wegstijgen of simplificeren? Hoe praten we zo met elkaar in de kerk dat we een ideegeneratief moment ontvangen, waarin we een gezamenlijk besef krijgen over wat ons te doen staat? Waarom zouden we dit ook niet doen met de grondwoorden van ons geloof, zodat we daar ideegeneratief mee omgaan? Wat betekent verbond, gebod, zonde en hoop in onze concrete, lokale context?

Dat zijn mooie trage vragen om met elkaar door te nemen. Op de achtergrond spelen de thema's van transitie een rol (we leven in een tijd van overgang), maar het gaat ook over het omgaan met verlieservaringen.

In 2019 hield Karin Amatmoekrim de Albert Verweylezing, en die had als titel *De poëtica van het verlies*. Het is een prachtig stuk, dat relevant is voor morgen. Maar we zitten er juist ook middenin. Er gebeurt zoveel stagnatie en spanning in gemeenschappen rondom deze thema's. Er is ook veel verlies in kerken als het gaat om missie en relevantie. Ze schrijft over de angst voor het verlies van een wereld zoals we die kennen. Dat is de onderliggende angst achter heel veel boosheid en onvrede en verzet. Een wereld verandert, een geschiedenis zoals die ons verteld was blijkt anders te zijn, een aarde die we als vanzelfsprekend aannamen blijkt breekbaar, seizoenen veranderen, omgangsvormen, een manier van samenleven. En in geloofsgemeenschappen gaat het over de kerk, de kerk die je kende, de liturgie die je liefhad, geloofsthema's die onopgeefbaar leken, ze blijken niet meer zo onwrikbaar.

Amatmoekrim vertelt hoe juist postkoloniale schrijvers je kunnen helpen in zo'n verlieservaring: zij hebben een wereld verloren, zij hebben leren omgaan met verandering, met heimwee, met verdriet, maar ook met veerkracht. Een van de lessen die zij geeft:

'Ontwikkel de genegenheid om je aan te passen aan verandering'. Het andere en het nieuwe bejegenen we vaak vijandig. Het verleden maken we ideaal en overzichtelijk. Maar dat is een fictie. Ook het verleden was rommelig en dubbelzinnig. Leer dus argwanend te zijn tegen overzichtelijke narratieven, ontwikkel juist iets van zelfkritiek, gezonde twijfel en onderzoek. Heb sympathie voor de rommeligheid, heb mededogen voor de mens die zoekt. Dat zijn de karakteristieken die je nodig hebt om te kunnen veranderen, dat is de poëtica van het verlies.

Heb sympathie voor de rommeligheid, heb mededogen voor de mens die zoekt

Hoe gaaf zou het zijn als je deze leermomenten kunt combineren met een missionair elan. Dat je beseft dat een voorbijgekerkerde wereld misschien ook een gesloten wereld was, waar buitenstaanders en zoekers amper binnen konden komen. Nieuwe vormen van gemeenschap-zijn als kerk kunnen ook momenten zijn waarop allerlei anderen eerder toegang vinden tot de kerk en wijzelf veel opener staan voor wat wij te leren hebben van anderen.

Dat is ideegeneratief omgaan met verandering. Dat is niet iets voor een paar avonden, dat is een proces om samen aan te gaan. Wij kunnen samen leren omgaan met verwarrende en tegenstrijdige emoties, wij kunnen mededogen ontwikkelen,

voor onszelf, voor de ander en voor allerlei tijdgenoten. Ideegeneratief denken is dus ook verliesincasserend denken: weliswaar verwond kunnen zijn door verlieservaringen, maar er ook rijper door worden. Het gaat ook over theologie: ideegeneratief op weg gaan betekent samen theologie ontwikkelen die oplicht in een nieuwe context, die Geestkracht blijkt te hebben. Missionaire intelligentie is een concept dat op dit ideegeneratieve duidt.

Al de trends die we beschrijven gaan over beweging. De kerk is daar goed in. Zij heeft een lange traditie van bewaren wat kostbaar is en tegelijkertijd van contact maken met nieuwe tijden, nieuwe werelden, nieuwe mensen. Zij ziet daar naar uit: naar hoe het Evangelie van Jezus Christus en de grondwoorden van het geloof verrassend kunnen resoneren in een andere cultuurkring. In tijden van vrede en van oorlog, in tijden van welvaart en van armoede, in tijden van bijgeloof en immanentie, altijd is de kerk ideegeneratief geweest, ofwel: missionair. Daar bidt ze om, daartoe ontvangt ze de gaven van de Geest. Als de kerk blokkeert en bang wordt is ze niet in vorm, is ze niet de kerk waartoe ze geroepen is.

Podcast

Op basis van de missionaire trendrede 2024 is door de IZB een podcastserie gemaakt, met bij elke trend een bijpassende podcastaflevering. Benieuwd naar de podcastaflevering bij deze trend? Beluister de podcast via www.izb.nl/trendrede.

Videofragment

De trends in deze missionaire trendrede vragen om een illustratie.

Daarom hebben we vijf korte videofragmenten uitgekozen waarmee je in je kerkenraad in gesprek kunt gaan over de gesignaleerde trends. In dit videofragment vind je een voorbeeld van deze trend. www.izb.nl/trendrede

Tafelvragen

'Een goed leider begrijpt de complexiteit en vertaalt die tot goede, begrijpelijke ideeën.'

1. Wat zijn voor jou bronnen van hoop?
2. Op welke manier wordt in jouw kerk het gesprek over hoop gevoerd?
3. Wat is er nodig om het geloof te laten resoneren in onze samenleving?
4. Hoe praten we zo met elkaar in de kerk dat we een ideegeneratief moment ontvangen, waarin we een gezamenlijk besef krijgen over wat ons te doen staat?

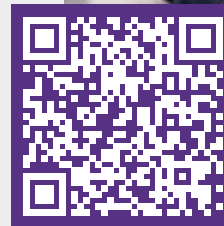

De missionaire trendrede geeft kerken zicht op actuele maatschappelijke ontwikkelingen en biedt inspirerende ideeën om daar missionair op in te spelen.

Dr. Kees van Ekris (1972) is theoloog en podcastmaker. Hij is programmaleider van Areopagus, het trainingscentrum binnen de IZB dat zich richt op de toerusting van predikanten rond contextueel-missionaire prediking. Kees is nauw betrokken bij de podcasts Eerst Dit, Dit dus en Moderne Profeten, die de IZB samen met de EO ontwikkelde.

Van 2002 tot 2006 was hij zendingspredikant in Indonesië. Daarna was hij een aantal jaren gemeentepredikant in Breukelen en Zeist. Sinds 2018 doceert hij homiletiek aan de ETF in Leuven. Voor predikanten schreef hij in 2022 het veelgeprezen boek 'Dialog, dans en duel. Preken voor tijdgenoten'. Sinds 2019 woont hij met zijn gezin in leefgemeenschap 'de Wittenberg' in Zeist. In 2023 werd hij verkozen tot Theoloog des Vaderlands.

De missionaire trendrede is een initiatief van Missiefonds, Kerkpunt, Verre Naasten en de IZB. De trendrede is gepresenteerd in Utrecht op de conferentie Meedoen in Gods missie.

Vind meer op
[www.izb.nl/
trendrede](http://www.izb.nl/trendrede)

VERRE NAASTEN
— geloof delen wereldwijd —

 KerkPunt
kom verder in kerk-zijn

 izb